

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Veli Pekka Toropainen
TITLE	Koirien status oli alhainen 1600-luvun Turussa
YEAR	2025
VERSION	Author's accepted manuscript
CITATION	Toropainen Veli Pekka 2025: Koirien status oli alhainen 1600-luvun Turussa. Turun Sanomat 4.1.2025.

Koirien status oli alhainen 1600-luvun Turussa

Koirien määrä kasvaa koko Suomessa ja siten myös Varsinais-Suomessa. Turkuun kaupunki on järjestänyt parisenkymmentä koirapuistoa ja ulkoiluttajat sopivat treffejä liikkuaan yhdessä. Koirista pidetään huolta ja tarjotaan ravitsevaa ruokaa. Näin ei ole kuitenkaan ollut aina, sillä Turun oikeuspöytäkirjat kertovat 1600-luvulla koirien surkeasta asemasta kaupungissa.

Tuomiokirjoihin päätyneet kanssaihminen haukkumat kuvaavat tätä koirien alhaista statusta ihmisten mielissä. Suukovun yltyessä vastapuolta loukattiin haukkumalla tätä koiraksi, narttukoiraksi, verikoiraksi, saksalaiskoiraksi, sikakoiraksi ja salavihaiseksi koiraksi, joka puree. Laitilan markkinoilla porvarit saivat kuulla olevansa Turun koiria. Tavallinen haukkuma oli myös saksan kielestä lainattu hundsfozte, joka vääntyi hunsvotiksi ja jolla tarkoitettiin sivistyneesti sanoen nartukoiran häpyä.

"Susi juoksee susien kanssa ja koira koirien!" Näin todettiin, kun kanssakulkijaa haluttiin halventaa alentamalla hänet eläimen kaltaiseksi järjettömäksi luontokappaleeksi. Sanojen tarkoituksena oli viedä toisen kunnia, sillä koirat koettiin yleensä käyttötavaraksi, jolla ei ollut arvoa kuin öisen pihapiirin vartijana tai rukkasiiksi nyljettynä. Kun ihminen vältti tuomion, sanottiin hänen pääsevän kuin koiran veräjältä.

Turun oikeuslähteissä ei mainita kertaakaan koira lemmikkinä, vaikka sylikoiriakin oli varmasti korkeimpien aatelisten, kuten kenraalikuvernöörin tai hovioikeuden presidentin perheissä. Sen sijaan pihakoirat olivat tavallisia. Niiden tärkeimpänä tehtävänä oli vartioida yöllä portilla suljettuja pihapiirejä varkailta. Jos piika jätti emäntänsä käskystä huolimatta koiran päästämättä pihalle yöksi, voitiin häntä sakottaa laiminlyönnistä. Vihaisella koiralla voitiin ajaa myös päivällä epämieluisia liikkuja pois pihasta, kuten tapahtui vuonna 1660 Nils Sillin pihalla messinkiseppä Jönsille.

Vartiokoirat varustettiin rautaisella kaulapannalla, jossa oli terävät piikit ulospäin. Ne estivät varkaita viiltämästä koiran kurkkua auki. Toisinaan varkaaksi saatettiin epäillä henkilöä, jonka koira tunsu, sillä se ei ollut varoittanut haukunnallaan luvattomasta vieraasta. Hovioikeuden asessori Nicolaus Lietzenin talossa aiemmin asunut räätäli Märten Jakobsson kävi vuonna 1675 varkaissa asessorin puutarhassa. Hänen onnistui myrkyttää puutarhaa vartioineet koirat, jotka tunsivat hänet. Tämän jälkeen taloon lainattiin koira, joka ei tuntenut räätäliä ja haukkui tämän palatessa puutarhaan.

Myös piika Maria Jöransdotter käytti hyväkseen sitä, että hänen aiemman palveluspaikkansa porvari Mickel Simolan lesken Anna vahtikoira tunsu hänet. Maria neuvoi Simolan paikkoja varkasiin menneille miehille, ja lupasi hankkia pihakoiran pois niin, ettei se ilmiantaisi varkaita.

Koirat kiinnitettiin tavallisesti ketjulla seinään tai paaluun. Osa niistä pääsi irti tai sai muuten juoksennella vapaana. Kun kaduilla ja pihalla oli myös irtaimena kuljeskelevia sikoja, purivat koirat niitä väistämättä tai ajoivat jokeen. Koirat purivat myös ihmisiä, jotka joutuivat hoidattamaan haavojaan ja perimään koiran omistajalta korvausta hoitokuluista ja rikki menneistä vaatteistaan.

Vaaralliseksi epäillyn aineen laatu selvitettiin antamalla sitä koiralle. Renki Märten Henriksson joutui vuonna 1642 vastaamaan aviolupauksen rikkomisesta Kaisa

Johansdotterille. Märtenin mukaan Kaisa yritti saada hänet pauloihinsa jollakin leipäpalaa muistuttavalla aineella. Märten kuitenkin syöti palasen siitä koiralle, joka seurasi sitten häntä tiiviisti joka paikkaan. Tämän lemmentaian jälkeenkään Märten ei halunnut avioitua Kaisan kanssa.

Kun porvari Märten Hoenin vaimoa Margareta Kittä epäiltiin seuraavana vuonna miehensä myrkyttämisestä, antoivat asiaa tutkineet lääketieteen professori ja apteekkari Margaretan morttelissa jauhamaa vaaleaa ainetta koiralle, joka kuoli kahden tunnin kuluttua. Täten Margaretan rikos tuli näytettyä toteen ja hänet mestattiin miehensä murhasta.

Irtaimena juosseita koiria vietiin pyövelin käsiteltäväksi. Tämä nylki eläimet, jonka jälkeen niiden nahoista valmistettiin rukkasia, muita vaatekappaleita ja vesitiiviitä kukkaroita. Koira voitiin toimittaa myös Turun akatemiaan anatomisoitavaksi. Lääketieteen professori Laurentius Braun suoritti vuonna 1697 tällaisen toimenpiteen ja sai niskaansa koiran omistajan, joka ei katsonut hyvällä vahtikoiransa kuolemaa.

Veli Pekka Toropainen

(Kirjoittaja on FT ja Turun yliopiston Oikeushistorian väitöskirjatutkija.)

Alio. Turun Sanomat 4.1.2025